

Liikkuva koulu

Liikkuva koulu -toiminnan koordinointi kunnissa

Koordinaattorikyselyn tuloksia keväältä 2023

Liikkuva koulu -toiminnan kuntatason koordinointi on yksi keskeisimmistä tekijöistä toiminnan vakiintumisessa ja juurtumisessa koulujen toimintakulttuureihin. Tämä raportti esittelee Liikkuva koulu -toiminnan vakiintumisen ja koordinoinnin tilaa kunnissa sekä koordinaattoreiden työnkuva.

Likes
by jamk

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Liikkuva koulu -toiminnan koordinointi kunnissa:

Koordinaattorikyselyn tuloksia keväältä 2023

Katja Rajala, Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Marianne Turunen, Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Tuomas Kukko, Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Katariina Kämppe, Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

ISBN: 978-951-830-727-6 (PDF)

Kustannuspaikka: Jyväskylä 2023

Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

© Tekijät ja Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2023

Kustantaja: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Tiivistelmä

Liikkuva koulu -ohjelman tavoitteena on kehittää koulujen toimintakulttuuria liikkumista tukevaksi ja liikkumiseen kannustavaksi. Tämä raportti esittelee Liikkuva koulu -toiminnan tilaa ja vakiintumisen edellytyksiä kunnissa sekä koordinaattoreiden työnkuvaa. Tulokset perustuvat kuntien Liikkuva koulu -toiminnan koordinaattoreille keväällä 2023 toteutettuun kyselyyn. Kysely oli osa Liikkuva koulu -ohjelman seurantaa, jonka toteutuksesta vastaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun Likes. Kyselyyn vastasi 69 koordinaattoria 62 kunnasta.

Tulosten perusteella Liikkuva koulu -toiminnan tila vaikuttaa pääosin hyvältä. Suurimmassa osassa kyselyssä mukana olevista kunnista Liikkuva koulu -toimintaa oli kaikissa kunnan kouluissa. Liikkuva koulu -vastaava oli nimetty kunnan kaikkiin kouluihin lähes puolessa kunnista. Kuntien lähtökohdat toiminnan kehittämiseksi koettiin enimmäkseen hyviksi, neljäsosa piti lähtökohtia kohtalaisina. Lähes puolet vastaajista arvioi, että toiminta jatkuu samanlaisena ja noin 40 prosenttia ilmoitti toiminnan laajenevan seuraavan lukuvuoden aikana. Taloudelliset resurssit korostuivat toiminnan jatkumiseen vaikuttavina tekijöinä. Kyselyssä mukana olevista kunnista kahdessa kolmesta oli käynnissä aluehallinnon (AVI) rahoittama yläkouluhanke, joka koettiin tärkeäksi toiminnan kehittämisessä.

Myönteinen suhtautuminen kouluissa, johdon tuki sekä pitkäjänteinen työ toiminnan kehittämiseksi olivat yleisimpiä vakiintumista edistäviä tekijöitä. Koordinaattorin toimenkuvan vakinaistaminen, koulujen vastuuhenkilöiden nimeäminen sekä toiminnan kirjaaminen suunnitelmiin ja strategioihin, koettiin oleellisiksi toiminnan jatkuvuuteen vaikuttaviksi kuntatason toimiksi. Noin puolet kunnista oli kirjannut toiminnan kuntatason opetussuunnitelmaan. Vakiintumista estivät koordinaattoreiden mielestä eniten koulujen henkilöstön vaihteleva sitoutuminen, kuormittuminen ja motivaation lasku sekä taloudellisten resurssien epävarmuus. Toiminnan jatkumisen edellytyksiä heikensivät myös kaupungin tai kunnan yhtenäisen linjan puuttuminen sekä johtotason heikko sitoutuminen.

Toiminnallisella opetuksella on merkittävä rooli erityisesti koulupäivän aikaisen paikallaanolon vähentämisessä. Suurimmassa osassa kunnista oli koulutettu koulujen henkilöstöä toiminnallisen opetuksen vahvistamiseksi ja koordinaattoreiden mukaan tarvetta olisi edelleen erityisesti yläkouluihin suunnatulle toiminnallisen opetuksen koulutukselle.

Liikkuva koulu -koordinaattorin tehtävä oli vakinaistettu noin neljänneksessä kunnista ja kuudessa prosentissa vakinaistaminen oli suunnitteilla. Samalla tehtävää ei ollut vakinaistettu noin 60 prosentissa kunnista. Yli puolet vastaajista ilmoitti, että Liikkuva koulu -toiminnan koordinointiin käytettävissä olevaa työaika ei ole määritetty. Kaikista työtehtävistä yleisimpiä olivat toiminnan suunnittelu, liikuntavälineiden hankinta, toteutuksen seuranta, viestintä sekä koulujen kannustaminen Liikkuvan koulun nykytilan arvioinnin hyödyntämiseen. Yhteistyötä Liikkuva koulu -toimintaan liittyen tehtiin eniten kunnan liikunta- ja vapaa-aikatoimen sekä sivistystoimen kanssa. Satunnaista yhteistyötä tehtiin eniten kouluterveydenhoitajan, kunnan teknisen toimen sekä liikunta- ja urheiluseurojen kanssa. Opiskeluterveydenhuolto sekä hyvinvointialue yleisesti olivat tahoja, joiden kanssa yhteistyön toivottiin tiivistyvän. Yhteistyöllä on merkitystä esimerkiksi kuntien Move!-polkujen suunnittelussa ja vähän liikkuvien tavoittamisessa.

Tulosten perusteella Liikkuva koulu -toiminnan kuntatason koordinointi on yksi vakiintumisen kulmakivistä ja koordinoinnin yhtenäistämistä sekä resurssien turvaamista on hyvä pohtia.

Sammanfattning

Målet med programmet Skolan i rörelse är att utveckla skolornas verksamhetskultur så att den stöder och uppmuntrar till fysisk aktivitet. Denna rapport presenterar nuläget för Skolan i rörelse-verksamheten och förutsättningarna för etableringen av den i kommunerna samt koordinatorens arbetsbild. Resultaten är baserade på en enkät som utfördes bland koordinatorena för Skolan i rörelse våren 2023. Enkäten var en del av uppföljningen av programmet Skolan i rörelse, som genomförs av Likes vid Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Enkäten besvarades av 69 koordinatörer från 62 kommuner.

Enligt resultaten verkar nuläget för Skolan i rörelse-verksamheten i huvudsak vara bra. I största delen av de kommuner som deltog i enkäten ordnades Skolan i rörelse-verksamhet i alla skolor i kommunen. Nästan hälften av kommunerna hade utsett en ansvarig för Skolan i rörelse-verksamheten i alla skolor i kommunen. Kommunernas förutsättningar för att utveckla verksamheten upplevdes främst som goda, en fjärdedel ansåg att utgångspunkterna var hyfsade. Nästan hälften av respondenterna bedömde att verksamheten fortsätter på samma sätt och cirka 40 procent uppgav att verksamheten utvidgas under nästa läsår. De ekonomiska resurserna lyftes fram som en faktor som påverkar den fortsatta verksamheten. I två tredjedelar av de kommuner som deltog i enkäten pågick ett projekt i årskurs 7–9 som finansierades av regionförvaltningsverken. Projektet upplevdes som viktigt för att utveckla verksamheten.

En positiv inställning i skolorna, ledningens stöd och långsiktigt arbete för att utveckla verksamheten var de vanligaste faktorer som ansågs främja etableringen av verksamheten. Att göra koordinators arbetsuppgifter permanenta, att utse ansvarspersoner i skolorna samt att verksamheten skrivs in i planerna och strategierna upplevdes som väsentliga åtgärder på kommunnivå som påverkar kontinuiteten i verksamheten. Ungefär hälften av kommunerna hade skrivit in verksamheten i läroplanen på kommunnivå. Enligt koordinatorena hindrades etableringen mest av varierande engagemang bland skolans personal, belastning och minskande motivation samt osäkerheten i de ekonomiska resurserna. Förutsättningarna för fortsatt verksamhet försämrades också av att staden eller kommunen saknade en enhetlig linje samt av att engagemanget på ledningsnivån är svagt.

Funktionell undervisning har en viktig roll, i synnerhet när det gäller att minska stillasittandet under skoldagen. I den största delen av kommunerna har skolornas personal utbildats för att stärka den funktionella undervisningen, men det finns fortfarande ett behov av utbildning, särskilt i funktionell undervisning riktad till årskurserna 7–9.

Uppgiften som koordinator för Skolan i rörelse hade gjorts till en fast anställning i cirka en fjärdedel av kommunerna och i sex procent av kommunerna planerades att omvandla den till en fast anställning. Samtidigt hade uppgiften inte gjorts till en fast anställning i cirka 60 procent av kommunerna. Över hälften av respondenterna uppgav att ingen arbetstid har fastställts för koordineringen av Skolan i rörelse-verksamheten. De vanligaste arbetsuppgifterna var att planera verksamheten, skaffa motionsredskap, följa upp genomförandet, informering och att uppmuntra skolorna att utnyttja bedömningen av nuläget för Skolan i rörelse. Samarbetet i anslutning till Skolan i rörelse-verksamheten var störst med det kommunala idrotts- och fritidsväsendet samt bildningsväsendet. Sporadiskt samarbetade sker mest med skolhälsovårdaren, kommunens tekniska sektor samt idrotts- och motionsföreningar. Skolhälsovården och välfärdsområdet var sådana aktörer

med vilka man i allmänhet önskade ett tätare samarbete. Samarbetet är viktigt till exempel för planeringen av kommunernas Move!-stigar och för att nå dem som rör sig lite.

Enligt resultaten är koordinering av Skolan i rörelse-verksamheten på kommunnivå en av hörnstenarna i etableringen och det är bra att fundera på hur man kan förenhetliga koordineringen och trygga resurserna.

Summary

The aim of the Finnish Schools on the Move programme is to develop the school culture to support and encourage physical activity. This report describes the state of the Schools on the Move activities, the preconditions for establishing the activities in municipalities on a more permanent basis and the job description of the coordinators. The results are based on the survey of the municipal coordinators of the Schools on the Move activities, conducted in spring 2023. The survey was part of the follow-up of the Schools on the Move programme, the implementation of which is the responsibility of the Likes at Jamk University of Applied Sciences. Sixty-nine coordinators from 62 municipalities responded to the survey.

Based on the results, the state of the Schools on the Move activities appears to be mainly good. In the majority of the municipalities included in the survey, Schools on the Move activities were organised in all of the municipality's schools. A person responsible for the activities had been appointed to all schools in almost one half of the municipalities. The starting points for developing the activities were mostly found good in the municipalities, but one quarter of the respondents considered them to be moderate. Almost one half of the respondents estimated that the activities would continue the same and approximately 40 per cent reported that they would expand during the following school year. Financial resources were emphasised as factors affecting the continuation of the activities. Of the municipalities participating in the survey, two out of three had an ongoing project funded by the regional state administrative agencies in secondary schools, which was found important from the point of view of developing the activities.

A positive attitude in schools, support from the management and long-term work to develop the activities were the most common contributing factors in establishing the activities on a more permanent basis. Municipal-level measures such as making the coordinator's job description permanent, appointing persons responsible for the activities in schools and recording the activities in plans and strategies were found essential for the continuation of the activities. Approximately one half of the municipalities had recorded the activities in the curriculum at the level of the municipality. In the coordinators' view, the factors most preventing the activities from becoming established were the varying commitment, increasing workload and declining motivation of the staff in schools and the uncertainty of the financial resources. The preconditions for continuing the activities were also weakened by a lack of consistent policy in the city or municipality and weak commitment at the management level.

Physically active learning plays an important role especially in reducing sedentary time during the school day. In the majority of the municipalities, school staff had been trained in order to strengthen physically active learning, and training in physically active learning targeted especially at secondary schools would still be needed.

The task of the Schools on the Move coordinator had been made permanent in approximately one quarter of the municipalities and six per cent of the municipalities were planning to make it permanent. Approximately 60 per cent had not made the position permanent. More than one half of the respondents reported that the working time available for coordinating the Schools on the Move activities has not been specified. The most common tasks were planning the activities, purchasing sports equipment, monitoring the implementation, communication and encouraging the schools to

take advantage of the Self-evaluation survey for PA promotion in school. Cooperation related to the Schools on the Move activities was carried out most with municipal sports and leisure services and education services. Occasional cooperation was carried out most with the school nurse, the municipality's technical services and sports clubs. The respondents hoped to see closer cooperation in general with parties such as student healthcare and the wellbeing services county. Cooperation is important particularly in the planning of municipalities' Move! paths and in efforts to reach those engaging in little physical activity.

Based on the results, municipal-level coordination of the Schools on the Move activities is one of the cornerstones of establishing the activities on a more permanent basis. Harmonising the coordination and safeguarding the resources should also be considered.

Sisällys

Tiivistelmä	3
Sammanfattning.....	4
Summary	6
Liikkuva koulu -koordinaattorikyselyn taustaa	9
Liikkuva koulu -toiminta kunnissa.....	10
Toiminnan vakiintuminen	11
Toiminnan vakiintumista edistävät ja estävät tekijät.....	14
Koordinaattoreiden toimenkuva ja resurssit.....	18
Työaika ja tehtävänimike	18
Työn kuormittavuus	19
Työtehtävät.....	19
Koulun henkilöstön osaaminen ja hyvinvointi.....	21
Lasten ja nuorten tavoittaminen Liikkuva koulu -toimintaan.....	22
Yhteistyö.....	23
Vakiintumisen edellytyksiä kunta- ja koulutasolla.....	25
Lähteet	28
Lisätietoja.....	28

Liikkuva koulu -koordinaattorikyselyn taustaa

Liikkuvasssa koulussa oleellista on oppilaiden osallisuus, toiminnallinen oppiminen ja istumisen vähentäminen. Liikkuva koulu -ohjelma on osa Liikkuvat-kokonaisuutta. Liikkuvat-kokonaisuuden avulla edistetään liikunnallista elämäntapaa eri ikä- ja väestöryhmissä. Ohjelman strategisesta johtamisesta vastaavat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus. Ohjelmaa koordinoi Likes Jyväskylän ammattikorkeakoulussa.

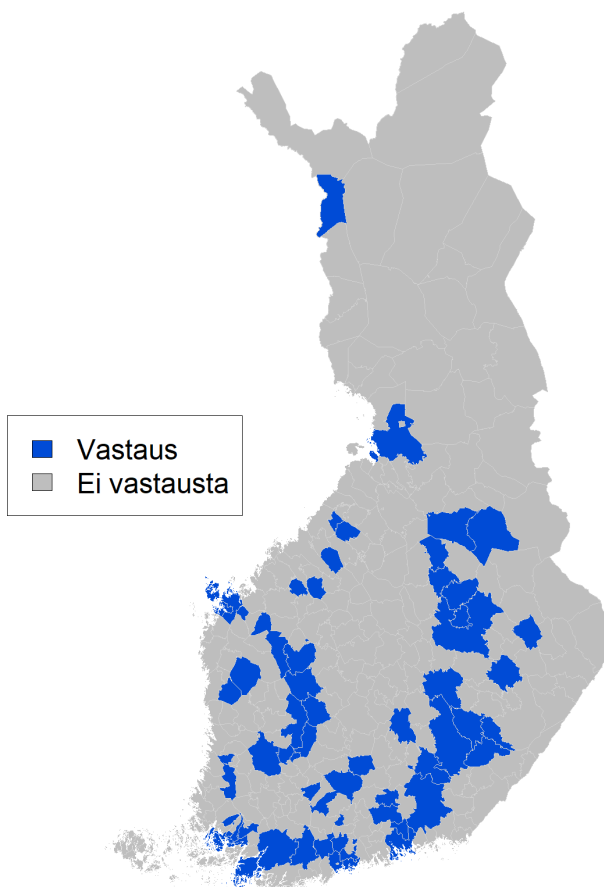
Suurin osa Suomen peruskouluista (92 %) on rekisteröitynyt Liikkuva koulu -ohjelmaan. Valtakunnalliseen Liikkuva koulu -ohjelman kuntakoordinaattoreiden verkostoon kuului keväällä 2023 yhteensä 60 koordinaattoria 42 kunnasta.

Kyselyn toteutus

Liikkuva koulu -koordinaattoreille toteutettiin kysely maaliskuussa–huhtikuussa 2023. Tavoitteena oli selvittää Liikkuva koulu -toiminnan vakiintumisen tilannetta kunnissa, kuntakoordinoinnin valtakunnallista tilannetta sekä koordinaattoreiden työnkuvaa. Kysely oli osa Liikkuva koulu -ohjelman seuranta, jonka toteutuksesta vastaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun Likes.

Kysely lähetettiin Liikkuva koulu -ohjelman valtakunnalliselle koordinaattoriverkostolle. Lisäksi aluehallintovirastot ja liikunnan aluejärjestöt välittivät kyselyä omille verkostoilleen. Kyselyyn vastasi 69 koordinaattoria 62 kunnasta. Vastajista 65 prosenttia oli naisia ja 32 prosenttia miehiä. Kolme prosenttia vastaajista ei ilmoittanut sukupuoltaan. Suurin osa vastaajista (70 %) työskenteli kunnan sivistyspalveluissa perusopetuksen tulosalueella. Liikunta- ja vapaa-aikapalveluiden tulosalueella työskenteli vajaa viidennes (16 %) vastaajista.

Vastauksia kyselyyn tuli eri puolilta Suomea eri kokoisista kunnista (kuva 1). Suurista kunnista tavoitettiin lähes kaikki (89 % yli 100 000 asukkaan kunnista). Vastaajien ilmoittamat koulujen määrät kunnissa vaihtelivat paljon (alakoulut 0–59, yhtenäiskoulut 0–38, yläkoulut 0–30). Seitsemässä kunnassa oli vain yksi koulu. Kyselyn vastaukset esitetään osittain kuntanäkökulmasta (n=62) ja osittain vastaajan näkökulmasta (n=69).

Karttapohja: Maanmittauslaitos 01/2021

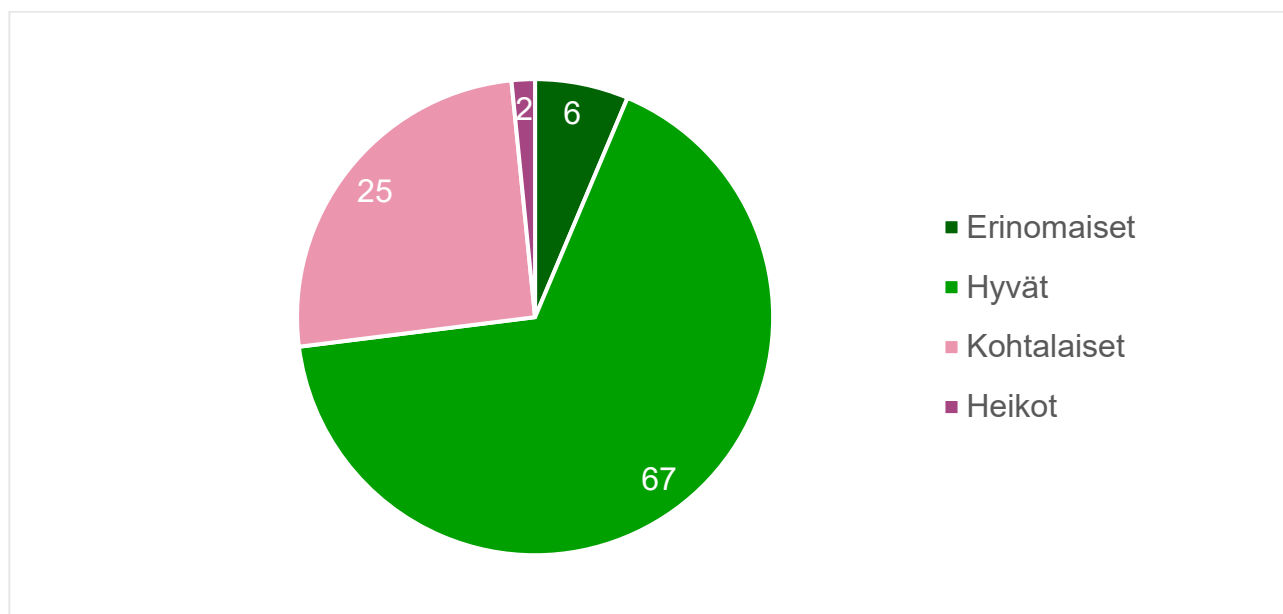
Kuva 1. Liikkuva koulu -koordinaattorikyselyyn tulleet vastaukset kunnittain.

Liikkuva koulu -toiminta kunnissa

Suurimmassa osassa (75 %) kyselyssä mukana olevista kunnista Liikkuva koulu -toimintaa oli kaikissa kunnan kouluissa. Näissä kunnissa koulujen lukumäärä vaihteli parista koulusta noin sataan kouluun. Kunnista 16 prosentissa toimintaa oli muutamassa koulussa ja kahdeksassa prosentissa yhdessä koulussa.

Liikkuva koulu -vastaava oli nimetty kunnan kaikkiin kouluihin lähes puolessa (46 %) kunnista ja noin 40 prosentissa (37 %) kunnista Liikkuva koulu -vastaava oli osassa kouluista. Puolet (49 %) kyselyyn vastanneista kertoi, että heidän kunnassaan koulujen Liikkuva koulu -vastaavat kokoontuvat lukuvuoden aikana kolmesta neljään kertaan tai useammin. Neljännes kyselyyn vastanneista ei osannut arvioida toiminnasta vastaavien kuntatason tapaamisten useutta.

Kyselyyn vastanneita pyydettiin arvioimaan kuntansa senhetkisiä lähtökohtia Liikkuva koulu -toiminnan kehittämiseksi. Suurin osa piti lähtökohtina hyvinä samalla kun neljännes vastaajista arvioi lähtökohdat kohtalaisiksi (kuvio 1).

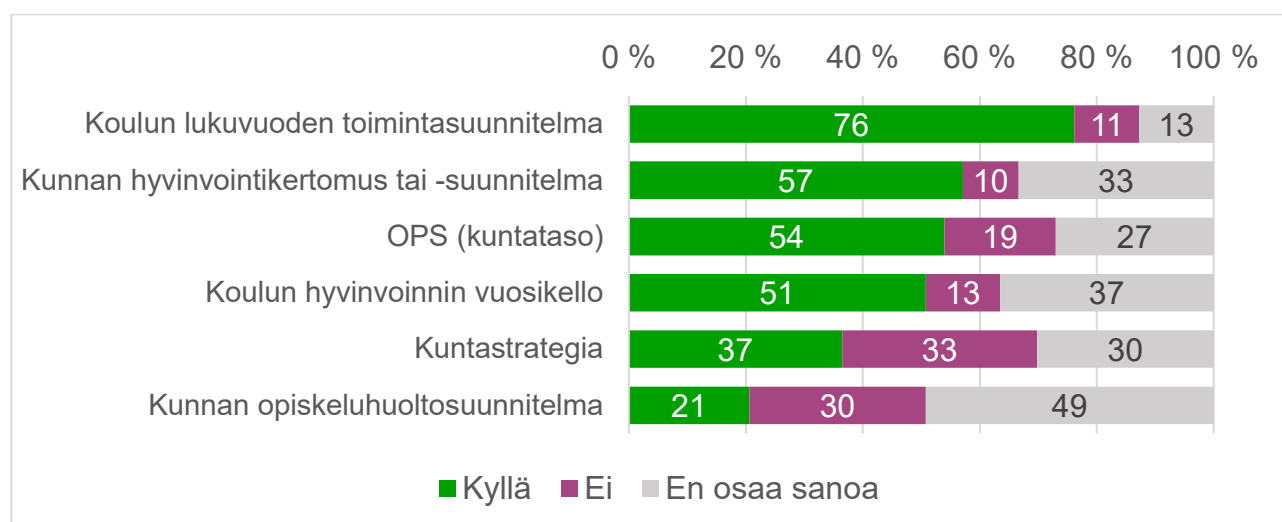

Kuvio 1. "Millaiset lähtökohdat mielestäsi kunnassasi on tällä hetkellä Liikkuva koulu -toiminnan toteuttamiseksi?" (n=62)

Aluehallintovirastojen myöntämää avustusta Liikkuva koulu -toimintaan oli saatavilla vuodelle 2023 yläkoulujen toiminnan kehittämiseksi. Kyselyssä mukana olevista kunnista kahdessa kolmesta (68 %) oli käynnissä AVlen rahoittama yläkouluhanke.

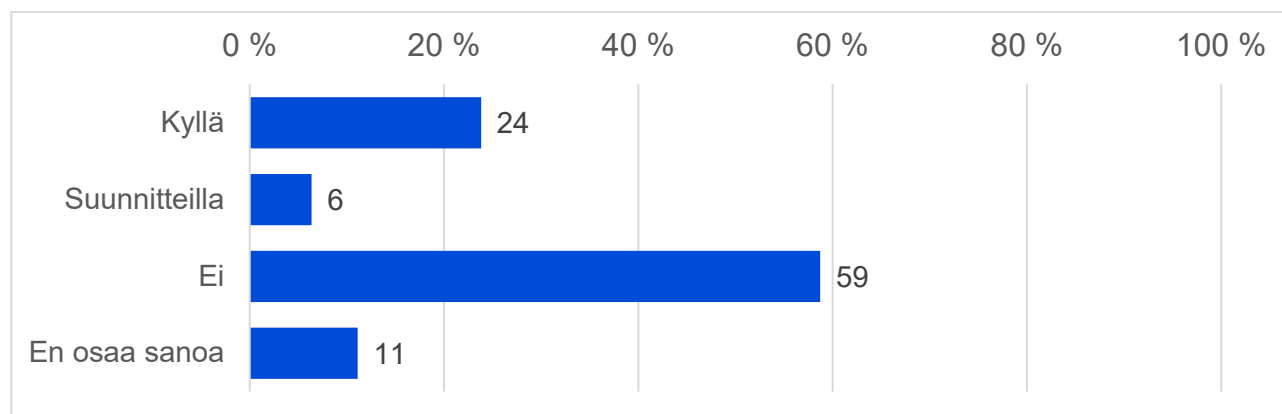
Toiminnan vakiintuminen

Liikkuva koulu -toiminnan kirjaaminen koulun toimintasuunnitelmiin sekä kuntatason strategioihin ja suunnitelmiin edistää toiminnan vakiintumista. Koordinaattoreiden mukaan Liikkuva koulu -toiminta tai sen sisältöjä oli kirjattu yleisimmin (76 %) koulujen lukuvuoden toimintasuunnitelmiin (kuvio 2). Hieman yli puolet koordinaattoreista arvioi, että toiminta on heidän kunnassaan kirjattu kunnan hyvinvointikertomukseen tai suunnitelmaan (57 %) ja kuntatason opetussuunnitelmaan (OPS) (54 %). Opiskeluhoutosuunnitelmasta kirjaus Liikkuva koulu -toiminnasta löytyi koordinaattoreiden mukaan vain noin viidenneksessä kunnista. Samalla puolet koordinaattoreista ei osannut arvioida, onko Liikkuva koulu -toiminta kirjattu opiskeluhoutosuunnitelmaan.

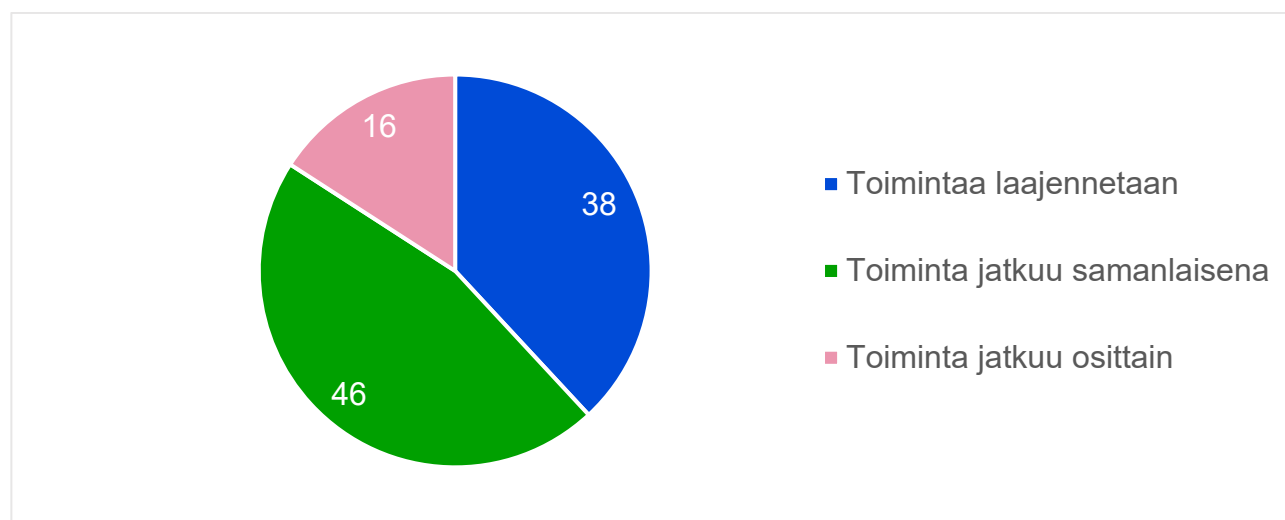
Kuvio 2. "Onko Liikkuva koulu -toiminnan toteuttaminen tai sen sisältöjä kirjattu seuraaviin suunnitelmiin ja strategioihin?" (n=62)

Liikkuva koulu -koordinaattorin tehtävä oli vakinaistettu noin neljänneksessä kunnista (kuvio 3) ja kuudessa prosentissa vakinaistaminen oli suunnitteilla. Koordinaattorin tehtävänkuvaa ei ollut vakinaistettu 59 prosentissa kunnista.

Kuvio 3. "Onko Liikkuva koulu -koordinaattorin tehtävä vakinaistettu kunnassasi?" (n=62)

Koordinaattorit näkivät Liikkuva koulu -toiminnan jatkumisen kunnassaan varsin myönteisesti (kuvio 4). Lähes puolet arvioi, että toiminta jatkuu samanlaisena ja noin 40 prosenttia ilmoitti toiminnan laajenevan seuraavan lukuvuoden aikana. Tulosten perusteella toimintaa laajennetaan etenkin pienissä alle 20 000 asukkaan kunnissa samalla kun suurissa, yli 100 000 asukkaan kunnissa, toiminnan ilmoitettiin jatkuvat samanlaisena useammin verrattuna pienempiin kuntiin.

Kuvio 4. "Miten arvioisit Liikkuva koulu -toiminnan jatkuvan kunnassasi seuraavan lukuvuoden aikana?" (n=62).

Vastaajia pyydettiin lisäksi kertomaan omin sanoin tiiviisti Liikkuva koulu -toiminnan jatkumisesta sekä siihen vaikuttavista seikoista. Vastauksissa tuli selkeästi esille **taloudelliset resurssit**, erityisesti aluehallintovirastojen vuodelle 2023 myöntämän avustuksen merkitys yläkoulujen toiminnan kehittämiseksi.

"Myönteisen rahoituspäätöksen myötä kunnan Liikkuva koulu -ohjausryhmän toiminta aktivoitui uudelleen."

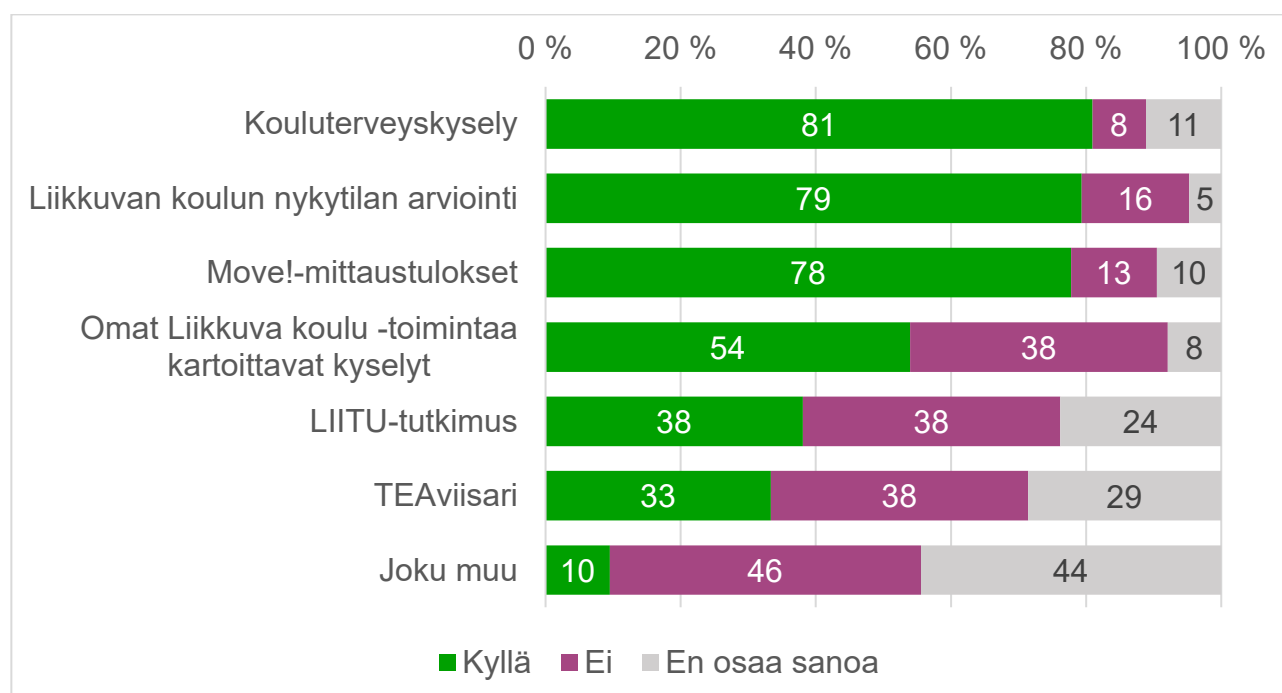
Samalla vastauksista kuvastui huoli siitä, että yläkoulujen toiminta jää kausiluontoiseksi eikä sitä pystytä jatkamaan hankerahoituksen päätyttyä. Useammassa vastauksessa todettiin, että hankkeen myötä syntyneitä toimintatapoja toki pyritään vakinaistamaan osaksi koulun arkea, mutta se vaatii resurssien löytymistä jatkossakin. Taloudellisten resurssien ohella viitattiin myös henkilöresursseihin. Toiminta ei jatku, mikäli tekijöitä ei löydy.

Kuntatasolla tehtävät toimenpiteet korostuivat myös toiminnan jatkumiseen vahvasti vaikuttavina tekijöinä. Näitä olivat koordinaattorin toimenkuvan vakinaistaminen, kuntatason vastuuhenkilön nimeäminen sekä toiminnan kirjaaminen kuntatason opetussuunnitelmaan ja muihin suunnitelmiin ja strategioihin. Kaupungin tai kunnan yhtenäisen linjan puuttuminen sekä johtotason heikko sitoutuminen heikentävät toiminnan jatkumisen edellytyksiä.

"Hallinnon tukea toiminnalle tarvitaan enemmän, koordinaattorina pitää aktiivisemmin mennä johtoryhmiin ja puhua asian puolesta."

Liikkuva koulu -toiminnan saaminen koulun rakenteisiin ja toimintatapoihin oli kolmas toiminnan jatkumiseen liittyvissä kuvauksissa korostuva teema. Nämä kuvaukset liittyivät Liikkuva koulu -tiimien toimintaan sekä Liikkuva koulu -vuosikellon laatimiseen. Vastuuhenkilöille maksettavat korvaukset tukevat koulutason toiminnan jatkumista. Yksi vastaaja kuvasi, kuinka Liikkuva koulu -toiminta on sisällytetty muiden teemojen ohella hyvinvointituntien muodossa osaksi jokaisen alakoululaisen lukujärjestystä. Muut kuvauksen toiminnan jatkumisesta liittyivät toiminnan koulukohtaisiin eroihin ja liikkumista tukevien olosuhteiden kehittämiseen.

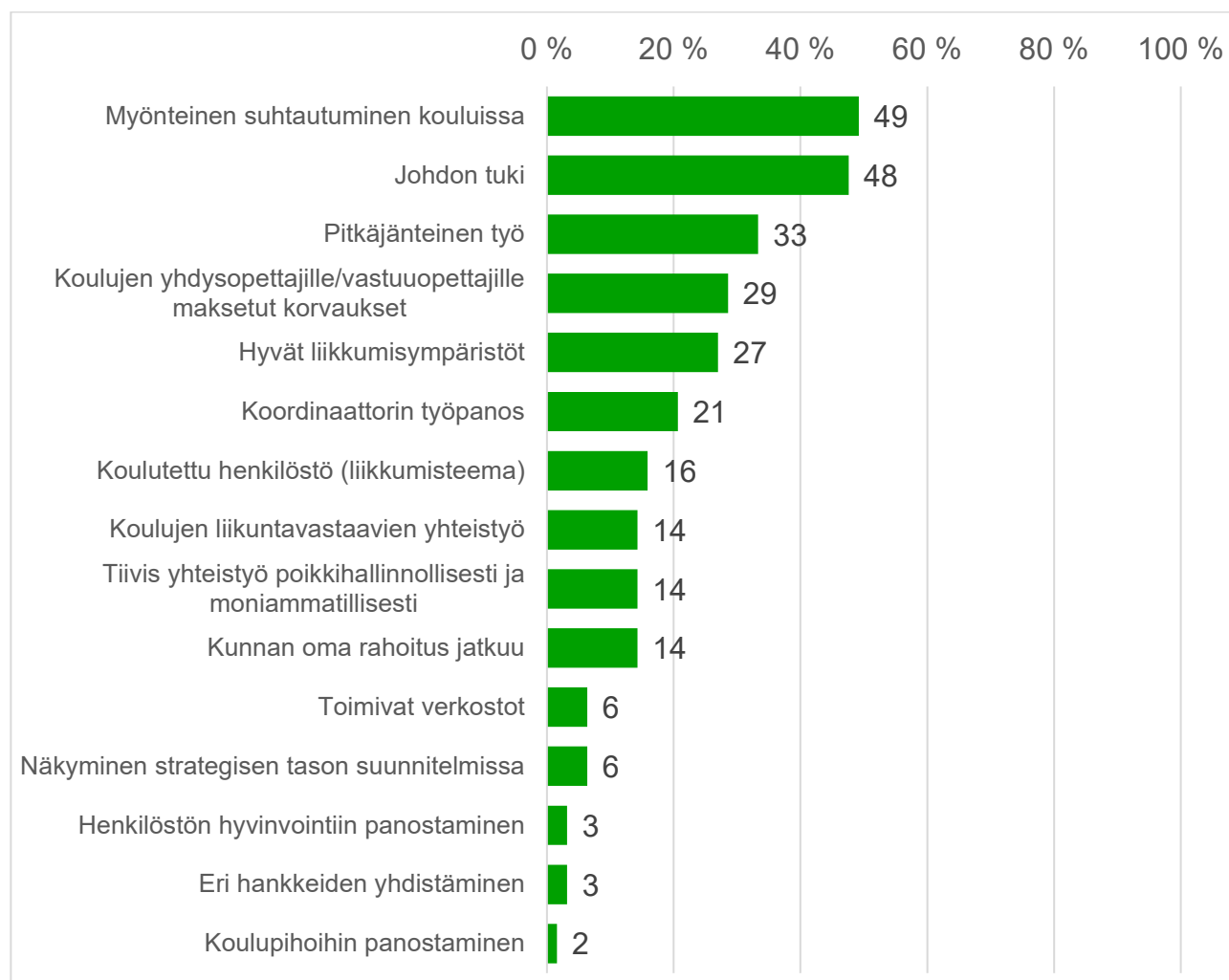
Toiminnan säännöllinen seuranta ja arviointi on olennainen osa toiminnan kehittämistyötä. Liikkuva koulu -toiminnan suunnittelussa, seurannassa ja arvioinnissa hyödynnetään kunnissa eniten Kouluterveyskyselyä, Liikkuvan koulu nykytilan arviointia sekä Move!-mittaustuloksia (kuvio 5). Noin puolet kunnista toteuttaa toimintansa tueksi omia Liikkuva koulu -toimintaa kartoittavia kyselyitä.

Kuvio 5. ”Hyödynnetäänkö Liikkuva koulu -toimintanne suunnittelussa, seurannassa ja arvioinnissa seuraavia tietoaaineistoja?” (n=62)

Toiminnan vakiintumista edistävät ja estävät tekijät

Vastaajia pyydettiin valitsemaan 1–3 tekijää, jotka edistävät eniten ja estävät eniten Liikkuva koulu -toiminnan vakiintumista (kuviot 6 ja 7). Myönteinen suhtautuminen kouluissa, johdon tuki sekä pitkäjänteinen työ toiminnan kehittämiseksi olivat yleisimpiä vakiintumista edistäviä tekijöitä.

Kuvio 6. ”Valitse 1–3 tekijää, jotka edistävät eniten kuntasi Liikkuva koulu -toiminnan vakiintumista.” (n=62).

Vastaajilla oli mahdollisuus tarkentaa toimintaa edistäviä tekijöitä. Johdon tuki ja kannustava asenne tulivat esille useammassa vastauksessa, samoin henkilöstön asenne ja halu kehittää omia toimintatapojaan. Liikkuminen tulisi nähdä työkaluna ja mahdollisuutena, ei taakkana tai lisätyönä. Eniten toimintaa edistävät tekijät saattoivat myös vaihdella eri lukuvuosina riippuen siitä, millaisia painopisteitä kullekin lukuvuodelle oli valittu. Yksi vastaaja totesi, että vaikuttavinta toiminta on silloin, kun se on kirjattu kaupungin tai ainakin kasvatuksen ja opetuksen toimialan strategiseksi tavoitteeksi. Myös toiminnan näkyminen kunnan hyvinvointisuunnitelmassa ja -kertomuksessa tuli esille toimintaa edistävänä tekijänä.

“Suuri merkitys toiminnan jatkumiselle ja edistymiselle on mielestäni koordinaattoreilla, jotka haluavat tehdä liikkumisen edistämistyötä innostavasti, mutta myös ymmärtäen koulumaailman haasteita.”

“Vaikuttavinta toiminta on silloin, kun se on kirjattu kaupungin tai ainakin kasvatuksen ja opetuksen toimialan strategiseksi tavoitteeksi. Mielestäni toimintaan ei välttämättä tarvita suurta rahallista panostusta, enemmän ratkaisee opettajien asenne ja halu kehittää omaa opetustaan toiminnallisemmaksi.”

“Liikunnan näkeminen työkaluna ja mahdollisuutena, eikä taakkana ja lisätyönä. Johdon kannustava asenne. Tarpeeksi korkealle tasolle määritetty selkeät liikunnan edistämisen tavoitteet.”

Vastaajia pyydettiin myös kuvaamaan heidän mielestään vaikuttavinta tekoa Liikkuva koulu -toiminnan edistämiseksi kunnassa. Eniten kuvattiin johdon tukea, toiminnan kirjauksia sekä resurssien turvaamista (18 vastausta). Myös koulujen liikuntavastaavien toiminta ja kuntatason koordinaatio tulivat selvästi esille vastauksissa (13 vastausta).

“Kunnan sitoutuminen hankkeeseen. Vaikka Liikkuva koulu -hanke loppui muutama vuosi sitten, kunta on varannut tietyn summan joka vuosi budjettiin liikkuvalla koululle.”

“Liikuntakoordinaattorit joka koululla ja heille maksettava korvaus. On tärkeää, että jokaisella koululla on vastuuhenkilö, joka pitää asiaa esillä ja järjestää Liikkuva koulu -toimintaa.”

“Toiminnan kirjaaminen liikkumisen edistämisen suunnitelmaan. Teki näkyväksi sitä, että liikkuva koulu ei ole vain koulujen vastuulla.”

“Koulun liikunnallisten olosuhteiden parantaminen on ollut yksi vaikuttavimmista asioista.”

Vakiintumista estivät koordinaattoreiden mielestä eniten koulujen henkilöstön vaihteleva sitoutuminen, kuormittuminen sekä motivaation lasku. Taloudellisten resurssien epävarmuus koettiin myös vakiintumista estävänä tekijänä.

Kuvio 7. ”Valitse 1–3 tekijää, jotka estävät eniten kuntasi Liikkuva koulu -toiminnan vakiintumista.” (n=62).

Koronapandemian vaikutukset koulujen arkeen mainittiin avoimissa vastauksissa toimintaa estävinä tekijöinä. Vaikutukset näkyvät edelleen erityisesti opettajien väsymyksenä ja kuormittuneisuutena, jolloin Liikkuvaan kouluun liittyvät asiat eivät ole päällimmäisinä mielessä. Toimintaa voi estää myös uuteen koulurakennukseen siirtyminen, mikä voidaan kokea niin kuormittavana, ettei toimintakulttuurin kehittämiseksi ja uusien toimintatapojen kokeilulle löydy motivaatiota.

Pitkäjänteisyyden puute nousi eri tavoin esiin vastauksissa. Toimintaa kehitetään usein hankerahalla, mikä omalta osaltaan estää toiminnan pitkäjänteisen suunnittelun. Yksi vastaaja totesi osan Liikkuva koulu -toiminnan vaikutuksista tulevan esiin vasta vuosien päästä lasten ja nuorten siirtyessä työelämään, minkä vuoksi riittäviä resursseja on vaikea saada. Toiminnan pitkäjänteistä kehittämistä haittaa myös kuntatason koordinaation puute.

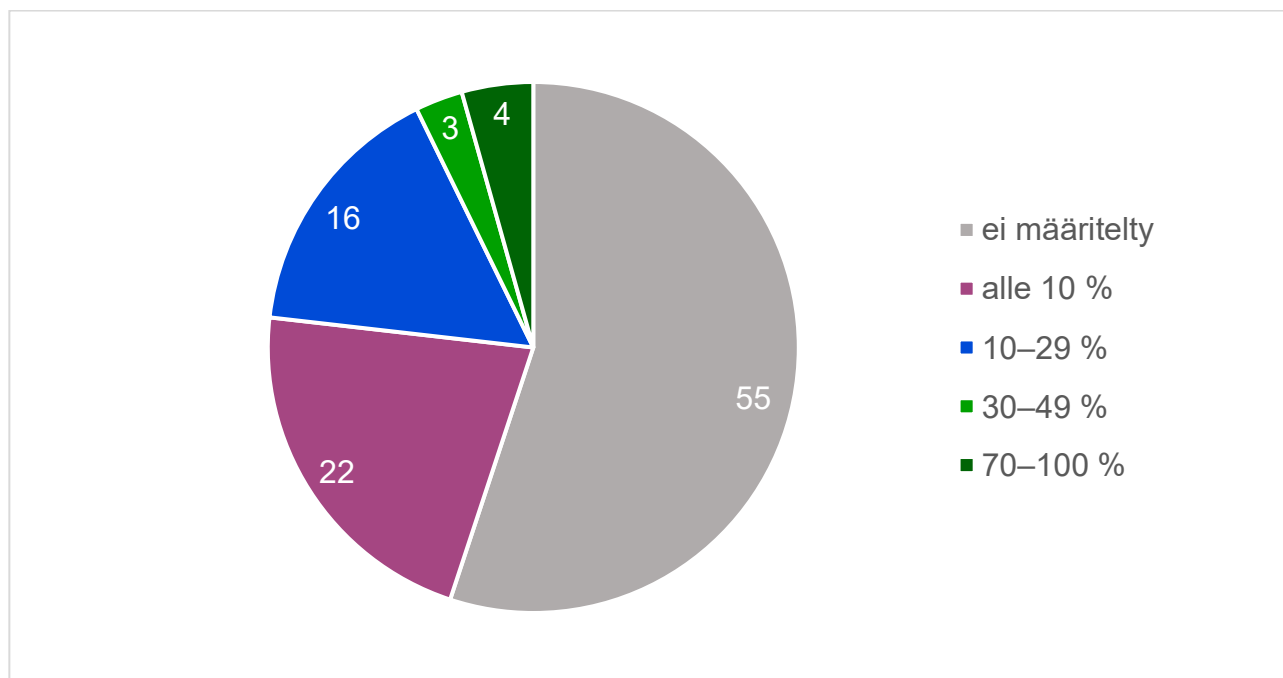
”Nykyaikana opettajien työhön tulee koko ajan lisää ja lisää kaikkea turhaa, mikä ei kuulu perustyöhön. Tämän vuoksi monella on kielteinen suhtautuminen kaikkeen, mikä hiemankin lisää omaa työkuormaa, vaikka sillä olisikin kokonaiskuvassa todella tärkeä merkitys.”

”Koronavuosien jälkeen kaikki toiminnan kehittäminen on tehtävä varovasti ja pienin askelin. Opettajien kuormitus ja väsymys korona-aikana ja sen jälkeen näkyy mm. siinä, että täydennyskoulutukseen on vaikea saada osallistujia. Tilanne varmaankin palautuu normaaliksi muutaman vuoden kuluttua. Perusopetuksessa on paljon kehittämishankkeita, joten Liikkuva koulu -toimintaa täytyy osata edistää oikealla tavalla, aiheuttamatta kuormitusta ja ahdistusta henkilöstölle.”

Koordinaattoreiden toimenkuva ja resurssit

Työaika ja tehtävänimike

Yli puolet vastaajista ilmoitti, että heidän Liikkuva koulu -toiminnan koordinointiin käyttämäänsä työaikaa ei ole määritelty (kuvio 8). Reilu viidennes pystyi käyttämään alle kymmenen prosenttia työajastaan toiminnan koordinointiin.

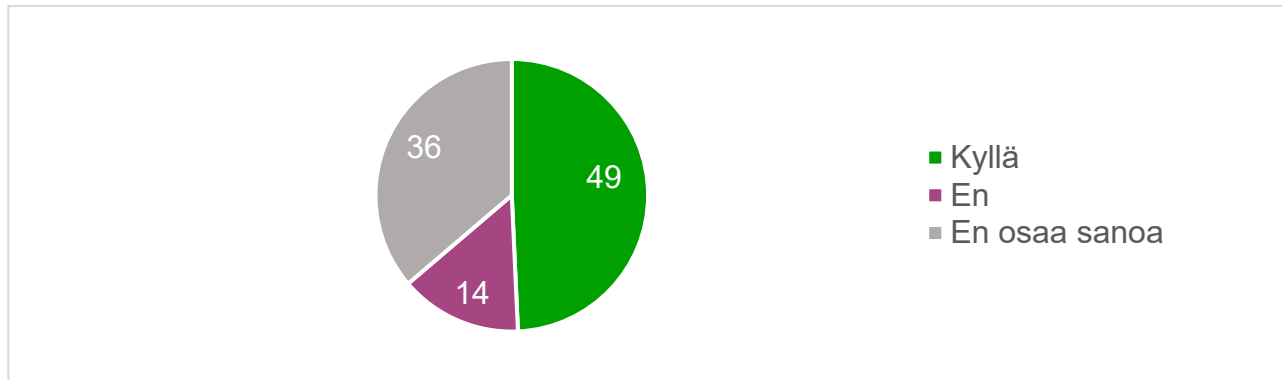
Kuvio 8. ”Mikä osuus työajastasi on sovittu käytettäväksi Liikkuva koulu -toiminnan koordinointiin?” (n=69)

Koordinaattoreiden tehtävänimikkeistä yleisin oli Liikkuva koulu -koordinaattori tai vastaava (39 %). Muita useamman maininnan (6–7 %) keränneitä tehtävänimikkeitä olivat hankekoordinaattori tai vastaava, liikunnanopettaja, liikuntakoordinaattori ja rehtori. Yksittäisiä mainintoja tehtävänimikkeistä oli useita, esimerkiksi luokanopettaja, sivistysjohtaja, liikunnanohjaaja, liikuntasihteeri ja erityissuunnittelija.

Noin 40 prosenttia vastaajista koordinoi kunnassaan ainoastaan Liikkuva koulu -toimintaa. Kolmasosa koordinoi lisäksi Harrastamisen Suomen mallin toimintaa, noin neljännes OPH-kerhotoimintaa, noin viidennes Liikkuva opiskelu -toimintaa ja 14 prosenttia Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaa.

Työn kuormittavuus

Vastaajista noin 60 prosenttia koki, että heillä on sopivasti työtehtäviä suhteessa aikaan, joka heillä on käytettävissään Liikkuva koulu -toiminnan koordinointiin. Vastaavasti noin 40 prosenttia koki, että työtehtäviä oli liikaa. Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että muiden odotukset heidän työtänsä kohtaan ovat realistisia (kuvio 9).

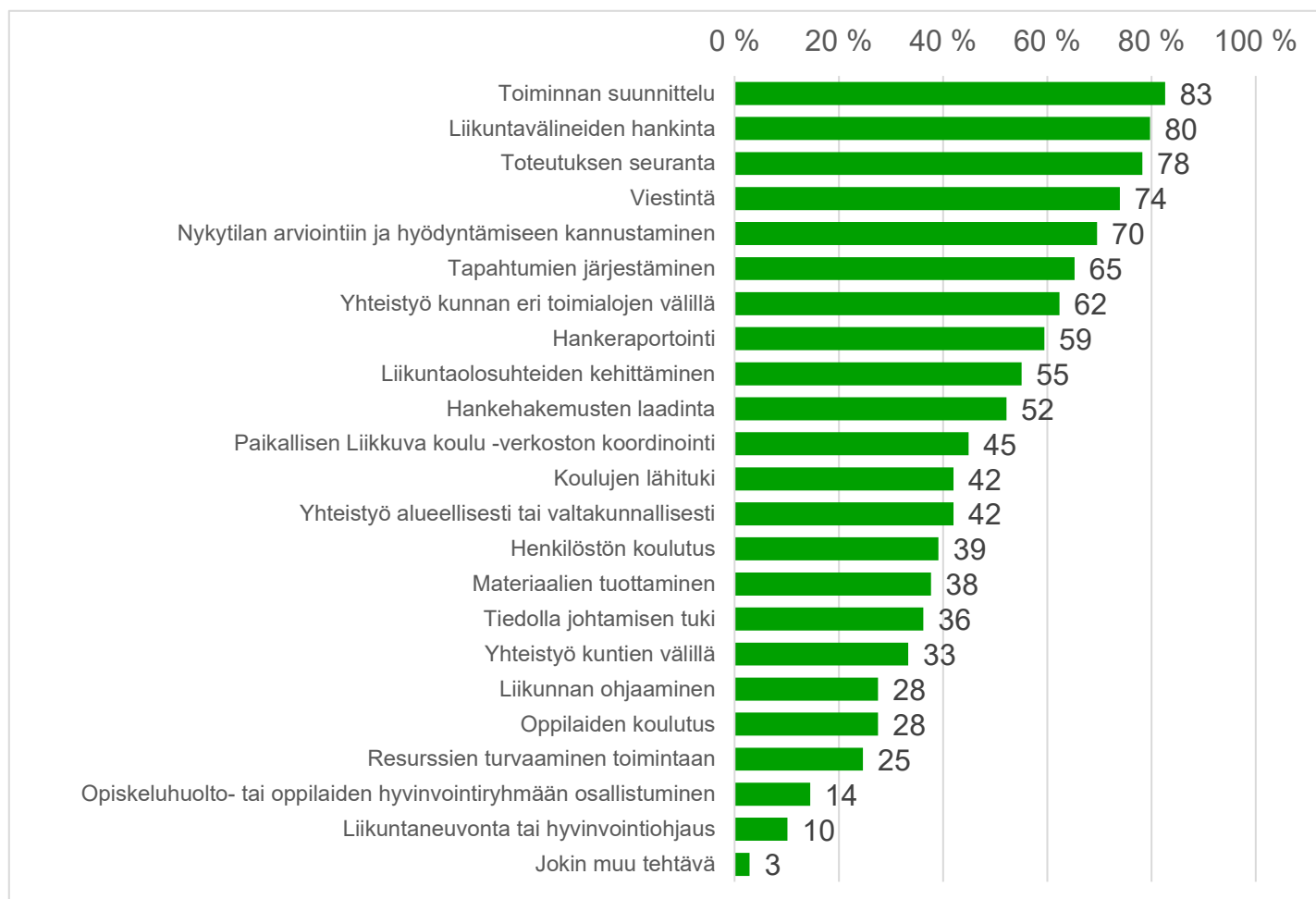

Kuvio 9. ”Koetko, että muiden odotukset työstäsi ja sen aikaansaannoksia kohtaan ovat realistisia Liikkuva koulu -toiminnan koordinoinnissa?” (n=69).

Vastaajista 12 prosenttia tunsivat olevansa työpäivän jälkeen kohtuuttoman uupunut erittäin tai melko usein, 30 prosenttia silloin tällöin, 39 prosenttia melko harvoin ja 16 prosenttia ei juuri koskaan. Vastaajista kolme prosenttia ei halunnut kertoa uupumuksen tasostaan.

Työtehtävät

Koordinaattoreiden työnkuvan kartoittamiseksi vastaajia pyydettiin valitsemaan kaikki toiminnan koordinointiin liittyvät työtehtävät ja poimimaan sen jälkeen kolme keskeisintä työtehtävää. Kaikista työtehtävistä yleisimpiä olivat toiminnan suunnittelu, liikuntavälineiden hankinta, toteutuksen seuranta, viestintä sekä koulujen kannustaminen Liikkuvan koulun nykytilan arvioinnin hyödyntämiseen (kuvio 10).

Kuvio 10. "Mitä työtehtäviä teet Liikkuva koulu -toimintaa koordinooidessasi?" (n=69).

Vastaajista 65 prosenttia nimesi toiminnan suunnittelun yhdeksi keskeisimmistä työtehtävistään. Muista keskeisimmistä työtehtävistä eniten mainintoja saivat viestintä (26 %), liikuntavälineiden hankinta (20 %), toteutuksen seuranta (19 %) ja hankehakemusten laadinta (19 %). Koulujen lähituen nimesi yhdeksi keskeisimmistä työtehtävistä 16 prosenttia vastaajista ja koulujen kannustamisen nykytilan arvioinnin hyödyntämiseen sekä paikallisen Liikkuva koulu -verkoston koordinoinnin 13 prosenttia vastaajista.

Kunnan koko vaikutti joidenkin työtehtävien osalta koordinaattoreiden työnkuvaan. Koulujen lähituki, koulujen kannustaminen Liikkuvan koulun nykytilan arvioinnin hyödyntämiseen, tiedolla johtamisen tuki, henkilöstön koulutus sekä alueellinen tai valtakunnallinen yhteistyö oli yleisempää niillä koordinaattoreilla, jotka työskentelivät yli 100 000 asukkaan kunnissa verrattuna asukasluvultaan pienempien kuntien toimintaa koordinoiviin. Alle 20 000 asukkaan kunnissa Liikkuva koulu -toimintaa koordinoivien työtehtäviin edellä luetellut tehtävät kuuluivat selvästi harvemmin.

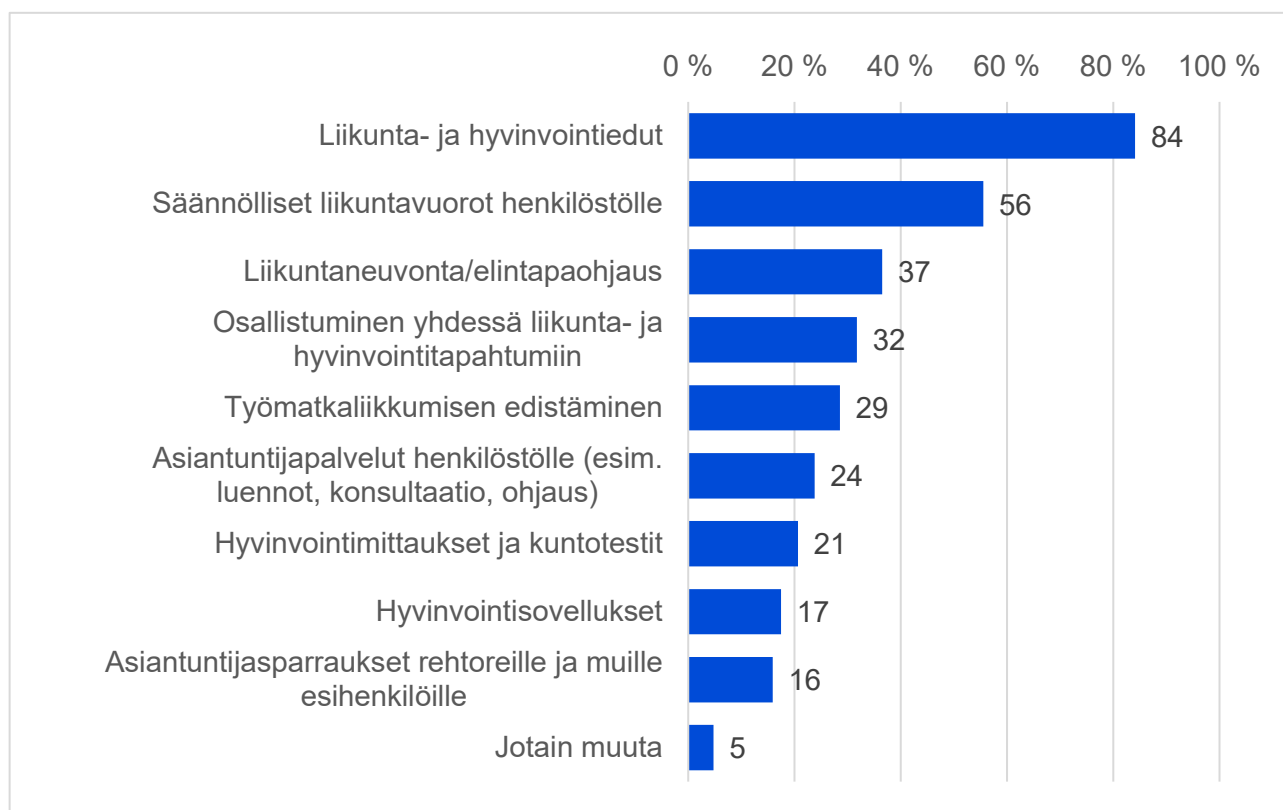
Koordinaattoreiden keskeisimmät työtehtävät erosivat myös jonkin verran kunnan koon perusteella. Pienemmissä alle 20 000 asukkaan kunnissa liikuntavälineiden hankinta sekä liikunnan ohjaaminen sisältyivät keskeisimpiin työtehtäviin, mutta isommissa kunnissa eivät juurikaan. Toisaalta taas viestintä kuului sitä yleisemmin koordinaattorin keskeisiin työtehtäviin mitä suuremmasta kunnasta oli kyse.

Koulun henkilöstön osaaminen ja hyvinvointi

Koulun henkilöstön toimintatavoilla on suuri merkitys siinä, miten Liikkuva koulu -toiminta koulutasolla toteutuu. Henkilöstön osaamisen kehittäminen kuuluu jollain tavalla useimpien koordinaattoreiden tehtäviin. Toiminnallisella opetuksella on keskeinen rooli erityisesti koulupäivän aikaisen paikallaanolon vähentämisessä. Suurimmassa osassa kunnista (79 %) oli koulutettu koulujen henkilöstöä toiminnallisen opetuksen vahvistamiseksi. Vastaajilla oli mahdollisuus kuvailla tarkemmin, miten toiminnallista opetusta oli heidän kunnissaan edistetty. Suurin osa kuvauksista liittyi koulutuksen järjestämiseen: kunnan omat opepäivät ja veso-päivät, kouluttajakoulutuksen mahdollistaminen muutamille opettajille, aluejärjestöjen tarjoamat koulutukset, opettajien täydennyskoulutus sekä taukoliikuntakoulutus. Vastauksista nousi esiin myös opettajien välinen vertaiskoulutus. Toiminnallisen opetuksen ideoita oli jaettu esimerkiksi koordinaattoreiden lähettämissä infokirjeissä, kunnan omissa Liikkuva koulu -somekanavissa sekä suoraan opettajalta toiselle. Yksi vastaaja toi esiin, että toiminnalliseen opetukseen liittyvissä välinehankinnoissa on tärkeää tehdä yhteistyötä opettajien kanssa.

Toiminnallinen opetus korostui selvästi, kun koordinaattoreilta tiedusteltiin, millaisia koulutustarpeita he kokevat koulujen henkilökunnalla olevan Liikkuva koulu -toimintaan liittyen. Tarvetta olisi erityisesti yläkouluihin suunnatulle toiminnallisen opetuksen koulutukselle sekä konkreettisille vinkeille ja demotunneille. Tarvetta oli niin ikään koko koulun henkilöstölle suunnatusta yleisemmästä Liikkuva koulu -toimintaan liittyvästä koulutuksesta, josta toivottiin apua henkilöstön sitouttamiseen ja motivointiin sekä konkreettisten tavoitteiden kirkastamiseen ja työtapojen esittelyyn. Koko kunnan yhteisen veso-päivän -malli nostettiin esiin yhtenä konkreettisena tapana tukea koko henkilöstölle suunnattua koulutusta. Muut koulutustarpeet saivat kyselyssä yksittäisiä mainintoja (tieto liikkumisen merkityksestä, motoristen taitojen havainnointi, hyvinvointialueiden ja koulujen välinen yhteistyö, harrastamismahdollisuudet, yläkoulun välitunti- ja kerhotoiminta).

Liikunta- ja hyvinvointiedut olivat yleisin tapa (84 %) tukea koulujen henkilöstön hyvinvointia (kuvio 11). Reilu puolet kunnista tarjosi säännöllisiä liikuntavuoroja henkilöstölle.

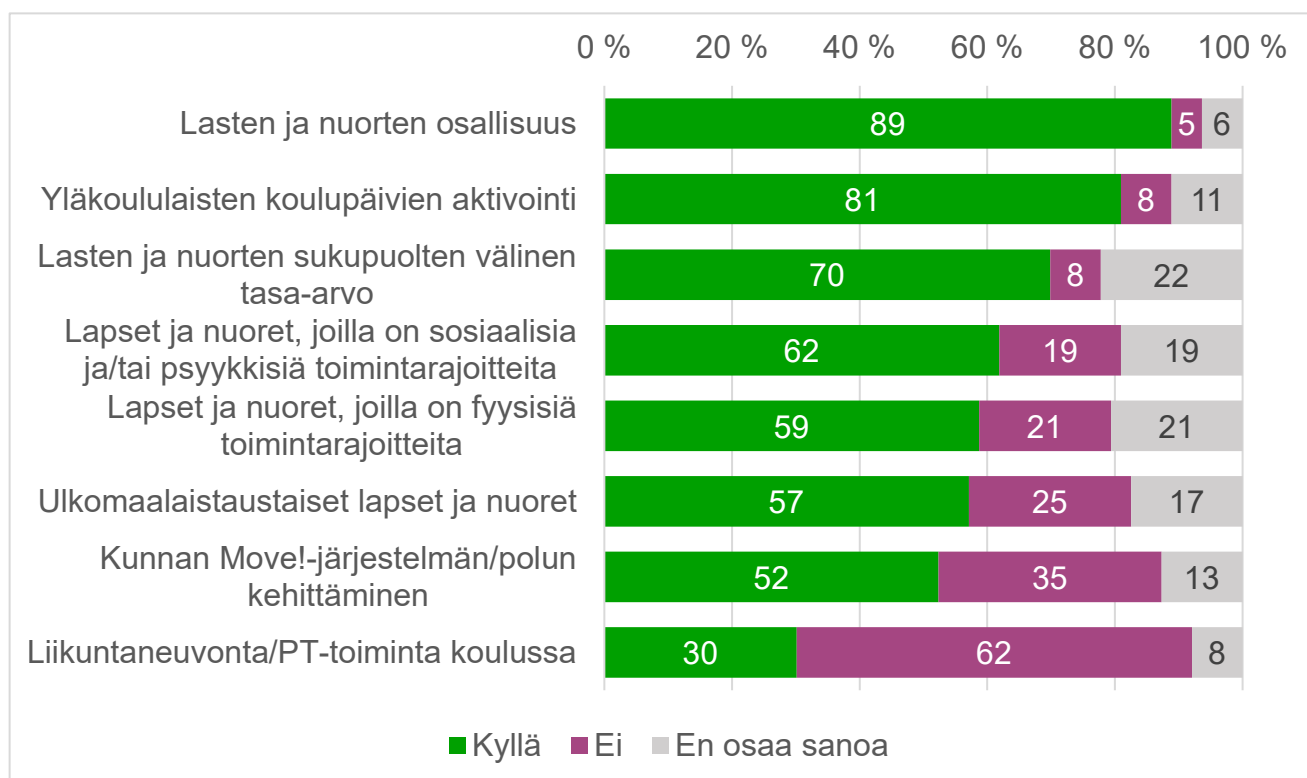

Kuvio 11. ”Mitkä seuraavista perusopetuksen henkilöstön hyvinvointiin liittyvistä tukimuodoista ovat käytössä kunnassasi?” (n=62).

Lasten ja nuorten tavoittaminen Liikkuva koulu -toimintaan

Liikkuva koulu -toiminnan kehittämisessä pohditaan erityisesti vähän liikkuvien lasten ja nuorten tavoittamista toiminnan pariin. Yläkoululle suunnatun erillisrahoituksen seurauksena neljässä kunnassa viidestä oli huomioitu yläkoululaisten koulupäivien aktivointi keskeisenä teemana Liikkuva koulu -toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa (kuviot 12). Lasten ja nuorten osallisuus oli huomioitu lähes kaikissa kunnissa, mutta muita yhdenvertaisuuteen liittyviä teemoja vähemmän.

Yhdenvertaisuuteen liittyvien asioiden huomioiminen on tärkeää, jotta toiminta tavoittaisi erilaisia lapsia ja nuoria. Kyselyyn vastanneiden oli mahdollisuus halutessaan tarkentaa, miten yhdenvertaisuutta on huomioitu kunnan Liikkuva koulu -toiminnassa. Yleisimmin todettiin, että toiminta on kaikille avointa ja jokaisella on mahdollisuus olla mukana. Kouluissa otetaan yleisesti huomioon yhdenvertaisuuden edistäminen kaikessa toiminnassa, ei vain Liikkuva koulu -toiminnassa. Vastauksista tuli ilmi, että yhdenvertaisuuden käsite ymmärretään hyvin eri tavoin. Yhdenvertaisuutta oli edistetty esimerkiksi jakamalla kunnan oma (Liikkuva koulu -toiminnan) rahoitus oppilasmäärien perusteella, vaihtelemalla tapahtumapaikkoja alueellisen tasavertaisuuden vahvistamiseksi, arpomalla palkintoja kaikkien osallistujien kesken, suunnittelemalla lähiympäristöjä turvallisen koulumatkan varmistamiseksi, suunnittelemalla toimintaa yhdessä oppilaiden kanssa sekä järjestämällä kohdennettua toimintaa vähän liikkuville (kutsukerhot).

Kuvio 12. ”Onko Liikkuva koulu -toimintanne suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitu seuraavat teemat?” (n=62).

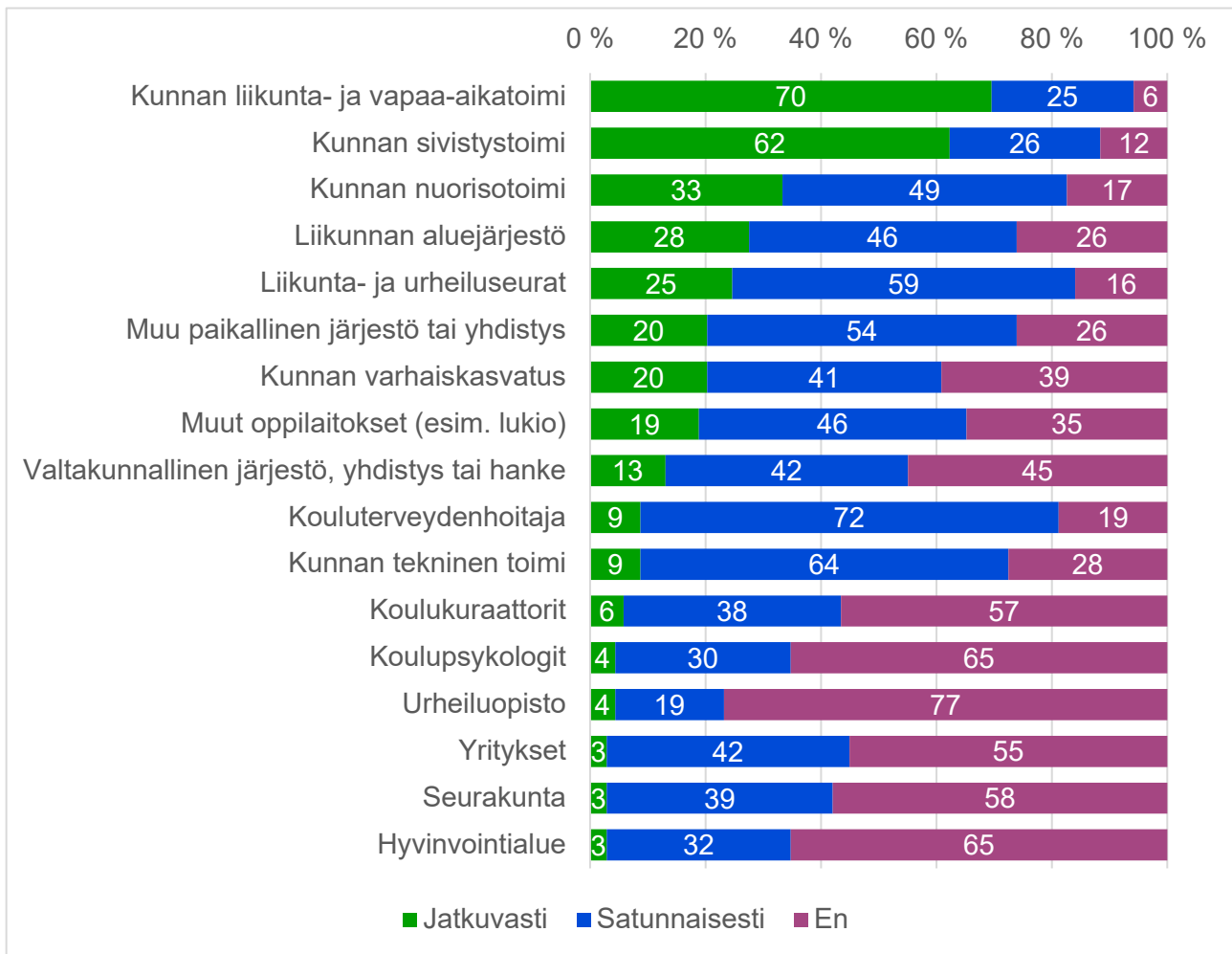
Puolessa kunnista oli toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitu kunnan Move!-järjestelmän tai -polun kehittäminen, eli suunniteltu, kuinka Move!-mittausten tulosten perusteella lapsia ja nuoria voitaisiin ohjata erilaisten liikuntapalveluiden pariin. Vajaa kolmasosa kunnista tarjosi kouluissa liikuntaneuvontaa tai pt-toimintaa. Move!-mittausten hyödyntäminen ja liikuntaneuvonta liittyvät erityisesti vähän liikkuvien lasten ja nuorten tavoittamiseen sekä heidän mielenkiintonsa herättämiseen liikkumista kohtaan.

Yhteistyö

Hieman alle puolet (43 %) kyselyyn vastanneista kuului tai osallistui Liikkuva koulu -toiminnan lisäksi muiden teema-alueiden tiimeihin tai ryhmiin. Esimerkkejä ryhmistä olivat muun muassa opiskeluhuoltoryhmä, Hyte-tiimi, Harrastamisen Suomen malli, viestintätiimi, Liikkuva opiskelu ja varhaiskasvatusryhmät sekä Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma -työryhmä. Noin puolet (52 %) vastanneista ei ollut mukana muiden teema-alueiden tiimeissä tai ryhmissä.

Puolet vastaajista (49 %) oli mukana valtakunnallisessa Liikkuva koulu -verkostossa ja lähes yhtä suuri osa (46 %) alueellisessa Liikkuva koulu -verkostossa.

Kunnan liikunta- ja vapaa-aikatoimi sekä sivistystoimi olivat yleisimpiä tahoja, joiden kanssa kyselyyn vastanneet tekivät eniten jatkuvaa yhteistyötä Liikkuva koulu -toimintaan liittyen (kuvio 13). Satunnaista yhteistyötä tehtiin eniten kouluterveydenhoitajan, kunnan teknisen toimen sekä liikunta- ja urheiluseurojen kanssa.

Kuvio 13. ”Teetkö yhteistyötä seuraavien tahojen kanssa liittyen Liikkuva koulu -toimintaan?” (n=69).

Opiskeluterveydenhuolto (kouluterveydenhoitajat, -psykologit ja -kuraattorit) sekä hyvinvointialue yleisesti olivat tahoja, joiden kanssa yhteistyön toivottiin tiivistyvän. Laaja-alaista yhteistyötä toivottiin lisää.

”Toivoisin, että oppilaiden hyvinvointi nähtäisiin laajana kokonaisuutena, jossa Liikkuva koulu toiminta olisi yksi tapa lisätä hyvinvointia. Toivoisin siis palvelualojen ylittävää ja kolmannen sektorin tavoittavaa yhteistyötä, jolloin syntyisi luonnollisia yhteistyökuvioita.”

Vastaajilla oli halutessaan mahdollisuus kuvata tarkemmin opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa tehtävää yhteistyötä. Vastauksissa painottui yhteistyö kouluterveydenhoitajan kanssa. Yhteistyö liittyi esimerkiksi Move!-mittauksiin, koulu-pt-toimintaan sekä oppilaiden ohjaamiseen liikuntapalveluiden pariin (uimahalli- tai kuntosalilippujen ja aktiivisuusrannekkeiden jakaminen). Vastauksissa kuvattiin myös yhteistyötä välituntiliikunnan järjestämisessä nuorisotyöntekijän kanssa.

Vakiintumisen edellytyksiä kunta- ja koulutasolla

Liikkuva koulu -toiminnan tila vaikuttaa toiminnan kuntatason koordinoinnista vastaavien näkökulmasta pääosin hyvältä. Suurimmassa osassa kyselyssä mukana olevista kunnista Liikkuva koulu -toimintaa oli kaikissa kunnan kouluissa ja monessa kunnassa toimintaa on kehitetty pitkäjänteisesti jo usean vuoden ajan. Koordinaattorit kokivat lähtökohdat toiminnan kehittämiseksi kunnassaan enimmäkseen hyviksi. Lähes puolet vastaajista arvioi, että toiminta jatkuu samanlaisena ja noin 40 prosenttia ilmoitti toiminnan laajenevan seuraavan lukuvuoden aikana.

Kyselyssä mukana olevista kunnista kahdessa kolmesta oli käynnissä aluehallintovirastojen rahoittama yläkouluhanke, joka koettiin tärkeäksi toiminnan kehittämisessä, sillä rahoituksen epävarmuus nousi esiin yhtenä yleisimpinä toiminnan vakiintumista estävänä tekijänä. Rahoituksella on mahdollista ohjata toiminnan sisältöjä, sillä neljässä kunnassa viidestä oli toiminnan suunnittelussa huomioitu yläkoululaisten aktivointi. Vuodelle 2023 myönnetyn rahoituksen myötä yläkoulut ovat nousseet monessa kunnassa nyt ensimmäistä kertaa Liikkuva koulu -toiminnan kehittämisen keskiöön.

Kirjauksista perusta suunnitelmallisuudelle ja toiminnan kehittämiselle

Kuntatasolla Liikkuva koulu -toiminnan kirjaaminen strategioihin ja suunnitelmiin luo pohjan toiminnan vakiintumiselle sekä pitkäjänteiselle työlle, jota toiminnan vakiintuminen tämänkin raportin tulosten perusteella edellyttää. Noin puolet kunnista oli kirjannut toiminnan kuntatason opetussuunnitelmaan. Kuntastrategiassa Liikkuva koulu oli mainittu kahdessa kunnassa viidestä ja opiskeluhuoltosuunnitelmassa viidenneksessä kunnista. Kaikki kuntatason ja varsinkin opiskeluhuoltosuunnitelmaan liittyvät kirjaukset eivät näytä olevan koordinaattoreiden tiedossa, sillä esimerkiksi puolet kyselyyn vastanneista koordinaattoreista ei osannut antaa arviotaan opiskeluhuoltosuunnitelmaan liittyen. Koulutason kirjaukset olivat kuntatason kirjauksia yleisempiä, sillä Liikkuva koulu sisältyi esimerkiksi koulun lukuvuoden toimintasuunnitelmaan suurimmassa osassa kunnista.

Kirjausten ohella säännöllinen seuranta ja arviointi on olennainen osa toiminnan kehittämistyötä. Liikkuva koulu -toiminnan suunnittelussa, seurannassa ja arvioinnissa hyödynnetään kunnissa eniten Kouluterveyskyselyä, Liikkuvan koulun nykytilan arviointia sekä Move!-mittaustuloksia. Tieto toiminnasta ja sen kehittymisestä tukee osaltaan johtotason sitoutumista, jonka koordinaattorit kokivat oleelliseksi toiminnan vakiintumiseen vaikuttavaksi asiaksi. Johdon sitoutuminen on edellytys kunnan yhtenäisen linjan luomiselle sekä resurssien turvaamiselle Liikkuva koulu -toiminnan ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Yhtenäisen linjan puuttuminen nousi esiin yhtenä vakiintumista estävistä tekijöistä samoin kuin taloudellisten resurssien niukkuus tai epävarmuus.

Koordinointi ylläpitää ja yhtenäistää toimintaa

Liikkuvan koulun kirjaaminen erilaisiin suunnitelmiin ja strategioihin ei itsessään pidä toimintaa yllä. Kuntatason koordinointi on jo aikaisemmin tunnistettu yhdeksi toiminnan vakiintumista tukevaksi tekijäksi (Kuure 2017; Aira ym. 2019; Rajala ym. 2021; Rajala & Kämppi 2021), ja tämän raportin tulokset tukevat aikaisempia havaintoja. Kuntakoordinaation vahvistaminen tukee toiminnan pitkäjänteistä kehittämistä.

Kuntakoordinaatio on hakemassa paikkaansa kunnan rakenteissa. Liikkuva koulu -koordinaattorin tehtävä oli vakinaistettu noin neljänneksessä kunnista ja kuudessa prosentissa vakinaistaminen oli suunnitteilla. Samalla tehtävää ei ollut vakinaistettu noin 60 prosentissa kunnista.

Koordinaattoreiden työaika vaihtelee ja yli puolet vastaajista ilmoitti, että koordinointiin käytettävästä työajasta ei ole sovittu. Tilanne oli samanlainen syksyllä 2020, jolloin kuntakoordinaattoreiden työnkuva edellisen kerran selvitettiin (Rajala ym. 2021). Käytettävissä olevat taloudelliset resurssit vaikuttavat osin työn luonteeseen. Kahdella viidestä koordinaattorista oli mahdollisuus keskittyä pelkästään Liikkuva koulu -toimintaan ja sen kehittämiseen kuntatasolla. Suurimmalla osalla oli työpöydällään Liikkuvan koulun ohella muitakin sisältöjä, joista yleisimpiä olivat Harrastamisen Suomen mallin sekä OPH-kerhotoiminnan koordinointi. Erilaisten lasten ja nuorten liikkumisen mahdollisuuksia lisäävien toimien sovittaminen yhteen on järkevää. Työtehtäviä kertyy kuitenkin helposti liian paljon, mikäli eri toimintojen koordinointi kasautuu samalle henkilölle ja tehtäviä ei ole huomioitu työajan suunnittelussa riittävällä tavalla. Noin 40 prosenttia koordinaattoreista koki, että työtehtäviä on liikaa suhteessa käytettävissä olevaan työaikaan.

Koordinaattoreiden toimenkuva on moninainen. Kaikista työtehtävistä yleisimpiä olivat toiminnan suunnittelu, liikuntavälineiden hankinta, toteutuksen seuranta, viestintä sekä koulujen kannustaminen Liikkuvan koulun nykytilan arvioinnin hyödyntämiseen. Alle puolet koordinaattoreista nimesi koulujen lähituen yhdeksi työtehtäväkseen ja vain alle viidennes yhdeksi keskeiseksi työtehtäväkseen. Koordinaattoreiden työtehtävät erosivat jonkin verran kunnan koon perusteella. Esimerkiksi viestintä kuului sitä yleisemmin koordinaattorin keskeisiin työtehtäviin mitä suuremmasta kunnasta oli kyse.

Monialainen ja poikkihallinnollinen verkostotyö tukee vakiintumista

Monitasoinen verkostotyö tukee Liikkuva koulu -toiminnan vakiintumista. Koulujen Liikkuva koulu -vastaavien verkosto on toiminnan ytimessä, ja se on yksi väylä kokemusten vaihtamiseen sekä toiminnan yhtenäistämiseen kunnan koulujen välillä. Liikkuva koulu -vastaava oli nimetty kunnan kaikkiin kouluihin lähes puolessa kunnista ja osaan kouluista noin 40 prosentissa kunnista.

Koordinaattorit tekivät yhteistyötä Liikkuva koulu -toimintaan liittyen eniten kunnan liikunta- ja vapaa-aikatoimen sekä sivistystoimen kanssa. Satunnaista yhteistyötä tehtiin eniten kouluterveydenhoitajan, kunnan teknisen toimen sekä liikunta- ja urheiluseurojen kanssa. Opiskeluterveydenhuolto sekä hyvinvointialue yleisesti olivat tahoja, joiden kanssa yhteistyön toivottiin tiivistyvän. Yhteistyöllä on merkitystä esimerkiksi kuntien Move!-polkujen suunnittelussa ja vähän liikkuvien tavoittamisessa. Move!-poluissa huomio kiinnittyy niihin lapsiin ja nuoriin, joiden fyysinen toimintakyky on mittausten perusteella tasolla, joka voi vaikeuttaa arjessa jaksamista. Move!-polkuja suunnitteleamalla mietitään palvelukokonaisuutta, jonka avulla näitä lapsia ja nuoria olisi mahdollista innostaa liikkumisen pariin. Liikkuvan koulu -toiminnan mahdollisuuksiksi on aikaisemmin tunnustettu toiminnan nivominen osaksi laajempia kokonaisuuksia (Rajala ym. 2021), joista Move!-järjestelmä on yksi konkreettinen esimerkki. Tulosten perusteella puolessa kunnista oli toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitu kunnan Move!-järjestelmän tai -polun kehittäminen.

Henkilöstön osaamisen lisäämien juurruttaa toimintaa kouluarkeen

Koordinaattorit ovat aiemmin tunnistaneet koulujen henkilöstön tietotaidon lisäämisen erityisesti toiminnallisen opetuksen suhteen yhdeksi toiminnan kehittämisen mahdollisuuksista (Rajala ym. 2021). Koulujen henkilöstön sitoutuminen toimintaan määrittää lopulta, onko liikkuminen osa koulupäivää (Hakamäki & Lehtonen 2023). Toiminnallisella opetuksella on merkittävä rooli koulupäivän aikaisen paikallaanolon vähentämisessä. Suurimmassa osassa kunnista oli koulutettu koulujen henkilöstöä toiminnallisen opetuksen vahvistamiseksi. Vastauksista nousi esiin myös opettajien välinen vertaiskoulutus ja sen hyödyllisyys toiminnallisen opetuksen tukemisessa. Tarvetta olisi edelleen erityisesti yläkouluihin suunnatulle toiminnallisen opetuksen koulutukselle.

Koordinaattorit nostivat koulujen henkilökunnan vaihtelevan sitoutumisen, kuormittumisen sekä motivaation laskun toiminnan vakiintumista eniten estäviksi tekijöiksi. Panostus henkilöstön tietotaidon lisäämiseen voi lisätä motivaatiota sisällyttää Liikkuvaan kouluun liittyviä toimintatapoja osaksi koulun arkisia käytäntöjä. Myönteinen suhtautuminen koulussa koettiin yhdeksi oleelliseksi toiminnan vakiintumista edistäväksi tekijäksi, jota voidaan osittain vahvistaa koulujen Liikkuva koulu -vastaavien verkoston kautta. Koko kunnan yhteisen veso-päivän -malli nostettiin esiin konkreettisenä tapana toteuttaa koko henkilöstölle suunnattua koulutusta ja vahvistaa sitoutumista.

Koordinoinnin turvaaminen on panostus toiminnan pitkäjänteiselle kehittämiselle

Tulosten perusteella Liikkuva koulu -toiminnan kuntatason koordinointi on yksi vakiintumisen kulmakivistä ja koordinoinnin yhtenäistämistä sekä resurssien turvaamista on hyvä pohtia. Toiminnan säännöllinen seuranta ja arviointi tuottaa tietoa päätöksenteon pohjaksi. Resurssien turvaaminen sekä työajan ja tehtävien määrittelemine osoittavat arvostusta koordinaattorin työtä kohtaan. Samalla kuntakoordinoinnin vahvistaminen on panostus toiminnan pitkäjänteiselle kehittämiselle. Riittävät resurssit koordinointiin auttavat tasoittamaan koulujen eriarvoista asemaa Liikkuva koulu -toiminnan laajuuden ja sisällön suhteen. Kuntatason koordinoinnin kautta voidaan vahvistaa myös toimintaa tukevia rakenteellisia muutoksia kouluissa ja kunnissa, jolloin Liikkuva koulu -toiminta ei ole yksittäisten henkilöiden varassa.

Lähteet

Aira, A., Turpeinen, S & Laine, K (toim.). Valtakunnallinen verkosto koulujen toiminnan tukena. Liikkuva koulu -ohjelman kehittyminen ja kärkihankkeen toteutus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 355.

Hakamäki, M. & Lehtonen, K. 2023. Liikkuva koulu -ohjelman vakiintumisen reunaehdot. Teoksessa: Lehtonen, K., Hakamäki, M. & Moilanen, N. (toim.) Liikkuva koulu -ohjelman kärkihankevaiheen jatkoseurantaraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 26–28.

Kuure, T. 2017. Liikkuva koulu -ohjelma paikallisen yhteistyön näkökulmasta. Loppuraportti. Liite teoksessa A. Aira & K. Kämppe (toim.) Kohti aktiivisempia ja viihtyisämpiä koulupäiviä. Liikkuva koulu -ohjelman väliraportti 1.8.2015–31.12.2016. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 329.

Rajala, K., Kämppe, K., Inkinen, V., Hakonen, H. & Laine, K. 2021. Liikkuva koulu -kärkihankkeen jatkoseuranta: Kysely Liikkuva koulu -kuntakoordinaattoreille. Tuloskooste. [Kysely Liikkuva koulu -kuntakoordinaattoreille](#)

Lisätietoja

Liikkuva koulu -ohjelma: www.liikkuvakoulu.fi

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Likes, Strateginen tietotuotanto, Kunnat Liikkuvat-toiminnan koordinoijina: jamk.fi/projekti/kunnat-liikkuvat-toiminnan-koordinoijina